

Wpływ polityki spójności Unii Europejskiej na rozwój regionów Hiszpanii na przykładzie Andaluzji, Katalonii i Wspólnoty Madrytu

Katarzyna Ślosarczyk

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Wydział Ekonomii i Finansów
katarzyna.slosarczyk03@gmail.com, ORCID: 0009-0004-0589-9120

Streszczenie: Celem artykułu jest ocena znaczenia polityki spójności Unii Europejskiej dla rozwoju regionalnego Hiszpanii na przykładzie Madrytu, Katalonii i Andaluzji oraz identyfikacja czynników wpływających na zróżnicowane efekty wykorzystania funduszy europejskich. Problem badawczy artykułu dotyczy oceny, czy i w jakim stopniu polityka spójności UE przyczynia się do zmniejszania dysproporcji rozwojowych między regionami Hiszpanii przy uwzględnieniu ich odmiennej struktury gospodarczej oraz zdolności absorpcyjnej. Analiza obejmuje dwie perspektywy finansowe: 2014–2020 oraz 2021–2027 i została przeprowadzona z wykorzystaniem studiów literatury, analizy aktów prawnych UE oraz porównawczej analizy danych wtórnych dla trzech regionów. Wyniki wskazują na utrzymujące się zróżnicowanie poziomu rozwoju badanych regionów. Uzyskane rezultaty sugerują istotne znaczenie funduszy unijnych, szczególnie w regionach słabiej rozwiniętych, przy jednoczesnym wpływie czynników strukturalnych i instytucjonalnych na ich efektywność. Wnioski wskazują, że skuteczność polityki spójności zależy od stopnia jej dostosowania do specyfiki poszczególnych regionów.

Słowa kluczowe: polityka spójności, Hiszpania, fundusze Unii Europejskiej.

Kod JEL: R11, R58, O18.

1. Wstęp

Polityka spójności Unii Europejskiej stanowi jeden z kluczowych instrumentów wspierania rozwoju regionalnego państw członkowskich oraz ograniczania dysproporcji społeczno-gospodarczych pomiędzy regionami. Jej znaczenie wzrosło wraz z postępującym procesem integracji europejskiej, który ujawnił istotne

różnice w poziomie rozwoju gospodarczego, produktywności oraz sytuacji na rynkach pracy. W warunkach globalizacji i pogłębiającej się konkurencji gospodarczej polityka spójności odgrywa istotną rolę w kształtowaniu długookresowego wzrostu oraz wzmacnianiu spójności ekonomicznej, społecznej i terytorialnej Unii Europejskiej (Bielecka, 2016, s. 24).

W literaturze przedmiotu podkreśla się, że polityka spójności stanowi mechanizm redystrybucji środków finansowych ukierunkowany na wyrównywanie poziomu rozwoju regionów oraz wzmacnianie ich konkurencyjności. Fundusze strukturalne i inwestycyjne Unii Europejskiej odgrywają istotną rolę w finansowaniu infrastruktury transportowej, rozwoju kapitału ludzkiego, innowacyjności oraz przemian na rynku pracy. Skuteczność tej polityki jest jednak uzależniona od wielu czynników, w tym poziomu rozwoju wyjściowego regionów, jakości instytucji publicznych oraz zdolności administracyjnej do absorpcji środków europejskich (Szul, 2013, s. 131).

Hiszpania stanowi przykład państwa, w którym polityka spójności odegrała istotną rolę w procesie rozwoju gospodarczego po przystąpieniu do Wspólnot Europejskich w 1986 roku. Model państwa regionalnego przyczynił się do zróżnicowanego tempa rozwoju wspólnot autonomicznych oraz odmiennego wykorzystania funduszy europejskich. Różnice te są szczególnie widoczne pomiędzy regionami wysoko rozwiniętymi, takimi jak Madryt i Katalonia, a regionami słabiej rozwiniętymi, do których należy Andaluzyja (Myśliwiec, 2011, s. 32).

Celem artykułu jest ocena znaczenia polityki spójności Unii Europejskiej dla rozwoju regionalnego Hiszpanii na przykładzie Madrytu, Katalonii i Andaluzji oraz identyfikacja czynników wpływających na zróżnicowane efekty wykorzystania funduszy europejskich. Cel ten można doprecyzować poprzez wyróżnienie trzech jego wymiarów:

- celu poznawczego, polegającego na identyfikacji zróżnicowania efektów polityki spójności w analizowanych regionach,
- celu analitycznego, obejmującego porównanie wybranych wskaźników społeczno-gospodarczych oraz kierunków alokacji środków w dwóch perspektywach finansowych,
- celu wyjaśniającego, polegającego na wskazaniu czynników strukturalnych i instytucjonalnych wpływających na zróżnicowaną efektywność wykorzystania funduszy.

W artykule sformułowano następujące pytania badawcze:

- Jaką rolę odgrywa polityka spójności Unii Europejskiej w rozwoju gospodarczym Madrytu, Katalonii i Andaluzji?

- Jak zmieniły się priorytety alokacji funduszy EFRR i EFS między perspektywami 2014–2020 a 2021–2027 w analizowanych regionach?
- W jakim stopniu specyfika struktury gospodarczej Andaluzji, Katalonii i Madrytu determinuje kierunki wykorzystania środków z funduszy EFRR i EFS+?

Artykuł ma charakter eksploracyjno-porównawczy i opiera się na analizie literatury przedmiotu, aktów prawnych Unii Europejskiej oraz danych statystycznych. Wykorzystano dane makroekonomiczne dotyczące poziomu PKB per capita, stopy bezrobocia oraz wielkości funduszy Unii Europejskiej przeznaczonych na rozwój analizowanych regionów. Struktura artykułu obejmuje przegląd literatury dotyczącej polityki spójności Unii Europejskiej, charakterystykę uwarunkowań rozwoju regionalnego Hiszpanii oraz analizę wpływu funduszy europejskich na rozwój gospodarczy wybranych regionów. Całość zamykają wnioski z przeprowadzonych analiz oraz wskazanie kierunków dalszych badań.

2. Przegląd literatury

Współczesna gospodarka światowa oraz procesy integracyjne zachodzące w Europie charakteryzują się wysoką dynamiką zmian, które w istotny sposób wpływają na poziom i tempo rozwoju regionów poszczególnych państw. Integracja europejska, obok niewątpliwych korzyści wynikających z pogłębiania współpracy gospodarczej, politycznej i instytucjonalnej, ujawniła również znaczące dysproporcje rozwojowe pomiędzy regionami państw członkowskich (Grabowiecki, Piekutowska, 2020, s. 52). Zjawisko to stało się jednym z kluczowych wyzwań dla Unii Europejskiej, prowadząc do rozwoju polityki regionalnej, której celem jest ograniczanie różnic społeczno-ekonomicznych, wzmacnianie konkurencyjności regionów oraz zapewnienie zrównoważonego rozwoju terytorialnego (Bielecka, 2016, s. 33).

Na tle państw Unii Europejskiej Hiszpania stanowi szczególnie interesujący przykład kraju o silnie zróżnicowanej strukturze regionalnej. Uwarunkowania historyczne, polityczne i kulturowe doprowadziły do powstania rozbudowanego modelu decentralizacji władzy publicznej, opartego na systemie wspólnot autonomicznych (Myśliwiec, 2011, s. 58). Regionalizm w Hiszpanii ma charakter wielowymiarowy, obejmuje zarówno aspekt instytucjonalno-prawny, jak i społeczno-kulturowy oraz ekonomiczny, co przekłada się na odmienne trajektorie rozwojowe poszczególnych regionów. W literaturze przedmiotu regionalizacja jest wskazywana jako istotny element funkcjonowania państwa hiszpańskiego, wpływający

na relacje między władzą centralną a regionami oraz mechanizmy redystrybucji zasobów (Czyż, 2018, s. 108).

Unia Europejska wspiera rozwój państw członkowskich oraz ich regionów za pośrednictwem funduszy polityki spójności oraz dedykowanych programów wsparcia. Interwencje te są realizowane w ramach kolejnych wieloletnich perspektyw finansowych, obejmujących okresy programowania od 1989 roku do obecnej perspektywy 2021–2027. Kolejne etapy programowania odzwierciedlają zmieniające się priorytety polityki spójności, w tym rosnące znaczenie innowacyjności, transformacji cyfrowej oraz zrównoważonego rozwoju (European Commission, 2022a).

W tabeli 1 przedstawiono kierunki wykorzystania środków finansowych Unii Europejskiej w Hiszpanii w latach 1986–2027. Zestawienie to ilustruje ewolucję obszarów wsparcia w kolejnych okresach programowania, wskazując na stopniowe przechodzenie od inwestycji infrastrukturalnych i działań kompensacyjnych do podejścia bardziej strategicznego, ukierunkowanego na innowacje, konkurencyjność oraz transformację ekologiczną i cyfrową.

Tabela 1. Kierunki wykorzystania środków finansowych Unii Europejskiej w Hiszpanii w latach 1986–2027

Wieloletnie ramy finansowe	Obszary wsparcia z funduszy UE
1986–1993	W tym okresie Hiszpania, jako nowy członek, zaczęła korzystać z funduszy europejskich, w tym z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). Fundusze te wspierały modernizację infrastruktury i problemów społecznych
1994–1999	Kraj w dalszym ciągu korzystał ze wsparcia z funduszy UE, koncentrując się na zmniejszaniu dysproporcji gospodarczych pomiędzy regionami. Inicjatywy realizowane w ramach EFRR i EFS w tych latach miały na celu wspieranie konkurencyjności i spójności społecznej
2000–2006	W tym okresie coraz większe znaczenie zyskiwał Fundusz Spójności, skupiający się na projektach z zakresu ochrony środowiska i transportu. EFRR w dalszym ciągu przyczyniał się do rozwoju infrastruktury, natomiast EFS koncentrował się na zatrudnieniu i integracji społecznej
2007–2013	Hiszpania skupiła się na innowacjach, badaniach i zrównoważonym rozwoju. Wspólna polityka rolna (WPR) pozostaje kluczowa dla sektora rolnego w państwie
2014–2020	Zmiana w kierunku podejścia bardziej strategicznego i zorientowanego na wyniki. Hiszpania nadała priorytet inwestycjom w innowacje, edukację i miejsca pracy. EFRR i EFS w dalszym ciągu odgrywają ważną rolę w rozwoju kraju
2021–2027	UE nadal koncentruje się na kluczowych priorytetach dla wspierania kraju, takich jak ochrona środowiska (Europejski Zielony Ład), innowacyjność oraz pomoc społeczna w zakresie rozwoju regionalnego, zatrudnienia, edukacji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji o finansowaniu UE z bazy danych CORDIS i raportów Komisji Europejskiej – Dyrekcja Generalna ds. Polityki Regionalnej (DG REGIO), stan na 2024 rok.

Fundusze Unii Europejskiej stanowią istotny instrument wspierania rozwoju regionalnego, którego oddziaływanie obejmuje modernizację infrastruktury, rozwój kapitału ludzkiego oraz wzmocnienie innowacyjności gospodarki. W perspektywie finansowej 2021–2027 wsparcie to koncentruje się na inwestycjach w infrastrukturę, zatrudnienie, edukację, ochronę środowiska oraz rozwój przedsiębiorstw. Zgodnie z umową partnerstwa zawartą pomiędzy Hiszpanią a Komisją Europejską alokacja środków polityki spójności dla tego kraju wynosi około 37,3 mld euro. Środki te są ukierunkowane na przyspieszenie transformacji ekologicznej i cyfrowej, zwiększenie poziomu zatrudnienia oraz poprawę jakości usług publicznych na poziomie regionalnym i lokalnym (European Commission, 2022b).

Tabela 2. Wybrane fundusze polityki spójności oraz programy Unii Europejskiej istotne dla rozwoju Hiszpanii w latach 2014–2020 i 2021–2027

Nazwa	Typ instrumentu	Opis
Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR)	Polityka spójności (zarządzanie dzielone)	Wspiera rozwój regionalny, innowacje, infrastrukturę oraz konkurencyjność przedsiębiorstw
Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+)	Polityka spójności (zarządzanie dzielone)	Koncentruje się na zatrudnieniu, edukacji, integracji społecznej i rozwoju kompetencji
Fundusz Spójności (FS)	Polityka spójności (zarządzanie dzielone)	Finansuje duże projekty infrastrukturalne w obszarze transportu i środowiska
Horyzont Europa	Program UE (zarządzanie centralne)	Finansuje badania naukowe i innowacje oraz rozwój technologiczny
Cyfrowa Europa	Program UE (zarządzanie centralne)	Wspiera rozwój kompetencji cyfrowych, AI i transformację cyfrową
InvestEU	Program UE (zarządzanie centralne)	Mobilizuje inwestycje prywatne poprzez gwarancje UE
LIFE	Program UE (zarządzanie centralne)	Wspiera ochronę środowiska i działania klimatyczne
Łącząc Europę (CEF)	Program UE (zarządzanie centralne)	Finansuje infrastrukturę transportową, energetyczną i cyfrową
Erasmus+	Program UE (zarządzanie centralne)	Wspiera mobilność edukacyjną i rozwój kompetencji
Kreatywna Europa	Program UE (zarządzanie centralne)	Wspiera sektor kultury i przemysłów kreatywnych
Inteligentniejsza Europa	Priorytet polityki UE	Rozwój innowacji, cyfryzacji i gospodarki opartej na wiedzy
Zielona Europa	Priorytet polityki UE	Transformacja niskoemisyjna i ochrona środowiska
Europa bardziej połączona	Priorytet polityki UE	Rozwój infrastruktury transportowej i cyfrowej
Europa o silniejszym wymiarze społecznym	Priorytet polityki UE	Wspiera zatrudnienie, edukację i integrację społeczną
Europa bliżej obywateli	Priorytet polityki UE	Wspiera rozwój lokalny i partycypację obywateli

* Tabela obejmuje zarówno fundusze polityki spójności, programy UE zarządzane centralnie, jak i priorytety strategiczne, które różnią się mechanizmem finansowania i wdrażania.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentów Komisji Europejskiej oraz Departamento de Proyectos Europeos y Estratégicos Servicio de Alcaldía y Estrategia Urbana (2022).

W tabeli 2 przedstawiono wybrane programy i instrumenty Unii Europejskiej istotne dla rozwoju Hiszpanii w perspektywach 2014–2020 oraz 2021–2027. Obejmują one działania wspierające innowacje, rozwój infrastruktury, ochronę środowiska oraz integrację społeczną, co odzwierciedla wielowymiarowy charakter polityki spójności.

Hiszpania należy do głównych beneficjentów polityki spójności UE, jednak w kolejnych okresach programowania obserwuje się stopniowe zmniejszanie liczby regionów kwalifikujących się do najwyższego poziomu wsparcia. W latach 2000–2006 aż jedenaście regionów było objętych intensywną pomocą, natomiast w okresie 2007–2013 liczba ta spadła do czterech, a w latach 2014–2020 jedynie Estremadura utrzymała status regionu słabiej rozwiniętego (Álvarez-Martínez, 2014, s. 129). Tendencja ta wskazuje na postępujący proces konwergencji, choć o zróżnicowanej dynamice przestrzennej.

Jak wskazuje literatura, skuteczność polityki spójności jest zróżnicowana regionalnie i zależy od takich czynników, jak poziom rozwoju wyjściowego, jakość instytucji publicznych oraz zdolności absorpcyjne regionów (López-Laborda, Monasterio-Escudero, 2006, s. 34).

W dotychczasowych badaniach nad polityką spójności Unii Europejskiej stosunkowo rzadziej są podejmowane analizy łączące ocenę zróżnicowania poziomu rozwoju regionów z porównaniem struktury alokacji środków w różnych perspektywach finansowych. W szczególności ograniczona jest liczba opracowań odnoszących się jednocześnie do zmian w poziomie wskaźników społeczno-gospodarczych oraz kierunków wsparcia w ujęciu porównawczym dla kolejnych okresów programowania, takich jak 2014–2020 i 2021–2027.

Niniejszy artykuł podejmuje próbę wypełnienia tej luki poprzez zestawienie danych dotyczących poziomu rozwoju wybranych regionów Hiszpanii z analizą struktury alokacji funduszy polityki spójności w dwóch kolejnych perspektywach finansowych. Takie podejście pozwala nie tylko na identyfikację różnic regionalnych, lecz także na uchwycenie zmian w priorytetach polityki spójności oraz ich potencjalnego związku z procesem konwergencji regionalnej.

3. Metodyka

Badanie przeprowadzono z wykorzystaniem metody analizy porównawczej trzech wybranych regionów Hiszpanii: Andaluzji, Katalonii oraz Wspólnoty Madrytu. Dobór regionów miał charakter celowy i opierał się na ich zróżnicowanej pozycji społeczno-gospodarczej oraz odmiennych uwarunkowaniach strukturalnych.

Andaluzja została wybrana jako region słabiej rozwinięty, charakteryzujący się niższym poziomem PKB per capita oraz wyższą stopą bezrobocia, natomiast Katalonia i Wspólnota Madrytu reprezentują regiony wysoko rozwinięte, o silnym potencjale gospodarczym, innowacyjnym i instytucjonalnym. Taki dobór umożliwił analizę oddziaływania polityki spójności w regionach o różnym poziomie rozwoju oraz identyfikację zróżnicowania jej efektów.

Podstawową metodą badawczą była analiza danych wtórnych pochodzących z wiarygodnych źródeł statystycznych, w tym Eurostatu, Komisji Europejskiej (Cohesion Open Data Platform, raporty ewaluacyjne) oraz hiszpańskiego urzędu statystycznego Instituto Nacional de Estadística (INE). Uzupełniając wykorzystano literaturę przedmiotu z zakresu polityki spójności oraz badań regionalnych, w tym raporty instytucjonalne oraz wybrane publikacje międzynarodowe.

W analizie zastosowano zestaw wskaźników makroekonomicznych umożliwiających ocenę poziomu rozwoju regionów oraz ich konwergencji względem średniej Unii Europejskiej. Do kluczowych wskaźników zaliczono: produkt krajowy brutto per capita wyrażony w standardzie siły nabywczej (PPS) jako procent średniej UE, stopę bezrobocia oraz nakłady na działalność badawczo-rozwojową (B+R) jako procent PKB. Wybór tych wskaźników wynika z ich powszechnego zastosowania w analizach regionalnych oraz ich bezpośredniego powiązania z celami polityki spójności, takimi jak wzrost gospodarczy, zatrudnienie oraz innowacyjność.

Analiza obejmowała zarówno wartości średnie dla okresu 2014–2020, jak i dane roczne dla lat 2021–2024, co umożliwiło ocenę dynamiki zmian oraz kierunku procesów rozwojowych. W przypadku PKB per capita zastosowano odniesienie do średniej UE, co pozwoliło na ocenę stopnia konwergencji analizowanych regionów.

Alokację funduszy europejskich analizowano w ujęciu nominalnym, uwzględniając zarówno łączną wielkość środków przypadających na regiony, jak i ich strukturę tematyczną oraz główne kierunki wsparcia. Porównanie obejmowało wielkość alokacji oraz jej podział na obszary interwencji, takie jak badania i innowacje, rynek pracy czy infrastruktura. Ze względu na ograniczoną dostępność porównywalnych danych nie dokonywano przeliczeń środków w ujęciu per capita ani analizy poziomu ich faktycznego wykorzystania, co stanowi jedno z ograniczeń badania.

Procedura badawcza obejmowała cztery etapy. W pierwszym etapie przeprowadzono analizę wskaźników makroekonomicznych dla badanych regionów. W drugim dokonano analizy wielkości oraz struktury alokacji funduszy EFRR

oraz EFS/EFSA w perspektywach finansowych 2014–2020 oraz 2021–2027. W trzecim etapie porównano kierunki wsparcia oraz zidentyfikowano główne obszary interwencji w poszczególnych regionach. Ostatni etap obejmował interpretację wyników w kontekście uwarunkowań strukturalnych, instytucjonalnych oraz gospodarczych.

Zakres analizy obejmował lata 2014–2020 oraz 2021–2027, co umożliwiło ocenę zmian w priorytetach polityki spójności oraz ich potencjalnego wpływu na rozwój regionalny. Badanie ma charakter eksploracyjno-porównawczy i nie obejmuje modelowania ekonometrycznego, w związku z czym nie pozwala na jednoznaczne oddzielenie wpływu funduszy Unii Europejskiej od innych czynników rozwojowych, takich jak struktura sektorowa gospodarki, poziom kapitału ludzkiego, uwarunkowania instytucjonalne czy czynniki polityczne. Uzyskane wyniki należy zatem interpretować jako identyfikację zależności i tendencji, a nie jako dowód bezpośrednich relacji przyczynowo-skutkowych.

W celu pogłębienia analizy oraz zwiększenia jej wartości poznawczej w przyszłych badaniach zasadne byłoby rozszerzenie zestawu wskaźników. W szczególności uwzględnienie takich miar, jak dochód rozporządzalny gospodarstw domowych per capita, pozwoliłoby na uzupełnienie analizy o wymiar społeczny, natomiast analiza bezrobocia młodych umożliwiłaby lepszą ocenę trwałości problemów rynku pracy. Istotne byłoby również uwzględnienie wskaźników dotyczących stopnia kontrakcji i wykorzystania środków unijnych, co pozwoliłoby na ocenę nie tylko alokacji, lecz także rzeczywistej absorpcji funduszy. Dodatkowo analiza struktury sektorowej gospodarki, np. poprzez udział zatrudnienia lub wartości dodanej brutto w poszczególnych sektorach, umożliwiłaby lepsze uchwycenie wpływu specyfiki gospodarczej regionów na efekty wsparcia w ramach polityki spójności.

4. Wyniki badań

Celem przeprowadzonych badań jest analiza sytuacji społeczno-gospodarczej trzech kluczowych regionów Hiszpanii: Madrytu, Katalonii i Andaluzji w kontekście ich potencjału gospodarczego w latach 2014–2020. Wybór tych regionów wynika z ich zróżnicowanej pozycji gospodarczej oraz specyficznych wyzwań, które stoją przed każdym z nich. Badanie uwzględnia takie wskaźniki, jak Produkt Krajowy Brutto per capita, stopa bezrobocia oraz nakłady na badania i rozwój (B+R), które są podstawą do oceny rozwoju gospodarczego i efektywności polityki spójności Unii Europejskiej. Tabela 3 prezentuje syntetyczne ujęcie tych

wskaźników, umożliwiając porównanie wyników w badanych regionach oraz ukazanie ich różnorodności pod względem rozwoju gospodarczego i społecznego. Analiza tych danych pozwoli na ocenę wpływu funduszy unijnych na rozwój poszczególnych regionów, w szczególności w zakresie konwergencji makroekonomicznej.

Tabela 3. Wybrane wskaźniki charakteryzujące sytuację społeczno-gospodarczą Madrytu, Katalonii i Andaluzji w latach 2014–2020 (średnie wartości z okresu)

Region/ wskaźnik	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020*
PKB per capita (PPS – % UE-27)							
Madryt	124	125	126	127	128	129	122
Katalonia	107	108	109	110	111	110	103
Andaluzja	72	73	74	74	75	75	71
Stopa bezrobocia (%)							
Madryt	18,0	15,8	14,3	12,6	11,5	10,0	13,5
Katalonia	19,1	17,4	15,7	13,4	11,5	11,0	12,6
Andaluzja	34,8	31,5	28,9	25,5	23,0	21,2	22,3
Nakłady na B+R (% PKB)							
Madryt	1,68	1,70	1,66	1,68	1,70	1,71	1,82
Katalonia	1,45	1,48	1,46	1,47	1,50	1,52	1,58
Andaluzja	1,01	1,02	0,90	0,92	0,93	0,93	0,95

* Spadek PKB i wzrost bezrobocia w 2020 roku wynika z wpływu pandemii COVID-19.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostat (2024); Generalitat de Catalunya (2022); Junta de Andalucía (2022); European Commission (2024).

Analiza dynamiki wskaźników makroekonomicznych w latach 2014–2020 wskazuje na postępujący, choć nierównomierny proces konwergencji w Hiszpanii przy jednoczesnym utrzymywaniu się różnic strukturalnych między analizowanymi regionami. W przypadku Andaluzji w latach 2014–2019 obserwowano stopniowy wzrost poziomu PKB per capita, zbliżający się do około 75% średniej unijnej, jednak w 2020 roku nastąpiło pogorszenie tej relacji związane z negatywnymi skutkami pandemii COVID-19. Jednocześnie odnotowano istotną poprawę sytuacji na rynku pracy mimo jej przejściowego pogorszenia w 2020 roku. Uzyskane wyniki sugerują, że fundusze strukturalne oraz Europejski Fundusz Społeczny (EFS) mogły się przyczyniać do ograniczania dysproporcji rozwojowych, szczególnie w regionach słabiej rozwiniętych.

Z kolei Madryt i Katalonia należą do regionów o wysokim poziomie innowacyjności, rozwijających gospodarkę opartą na wiedzy. Szczególnie istotna okazała się odporność gospodarki Wspólnoty Madrytu na szok pandemiczny w 2020 roku,

co znalazło odzwierciedlenie we wzroście nakładów na działalność badawczo-rozwojową do poziomu około 1,82% PKB. Zróżnicowanie wyników między analizowanymi regionami wskazuje, że polityka spójności w Hiszpanii pełni podwójną funkcję: kompensacyjną w regionach słabiej rozwiniętych oraz stymulacyjną w regionach wysoko rozwiniętych, co może sprzyjać dostosowaniu interwencji do specyficznych uwarunkowań gospodarczych poszczególnych wspólnot autonomicznych (European Commission, 2022a).

W Hiszpanii, kraju charakteryzującym się znacznym zróżnicowaniem regionalnym, obserwuje się wyraźne dysproporcje strukturalne zarówno w aspekcie społecznym, jak i gospodarczym. Regiony takie jak Andaluzja, Katalonia oraz Madryt cechują się odmiennymi trajektoriami rozwojowymi, co wpływa na ich pozycję w strukturze państwa oraz zróżnicowane efekty wdrażania polityki spójności. Każdy z tych regionów mierzy się z odmiennymi wyzwaniami wynikającymi z różnic w dostępnych zasobach, uwarunkowaniach historycznych oraz poziomie autonomii politycznej (Myśliwiec, 2011, s. 54).

Andaluzja, mimo istotnej roli w sektorze turystycznym oraz bogatego dziedzictwa kulturowego, pozostaje regionem charakteryzującym się występowaniem barier strukturalnych. W latach 2014–2020 średni poziom PKB per capita wynosił około 74% średniej UE-27 (Eurostat, 2024). Gospodarka regionu cechuje się wysoką wrażliwością na szoki zewnętrzne; w 2020 roku stopa bezrobocia osiągnęła poziom około 22%, należąc do najwyższych w Unii Europejskiej (Eurostat, 2024). Problemy te wynikają m.in. z relatywnie niskiej produktywności sektora przemysłowego oraz ograniczonego poziomu zaawansowania technologicznego, co sprawia, że region pozostaje istotnym beneficjentem środków polityki spójności ukierunkowanych na włączenie społeczne i rozwój infrastruktury (European Commission, 2022a).

Katalonia należy do regionów o istotnym znaczeniu dla wzrostu gospodarczego Hiszpanii, charakteryzując się wysokim poziomem uprzemysłowienia oraz rozwiniętym sektorem innowacji. W okresie programowania 2014–2020 PKB per capita regionu utrzymywał się na poziomie około 108% średniej UE-27 (Eurostat, 2024). Struktura gospodarki Katalonii opiera się na zaawansowanym przemyśle oraz sektorach wysokich technologii, jednak jej rozwój bywa zakłócany przez czynniki instytucjonalne, w tym napięcia polityczne związane z tendencjami separatystycznymi. Czynniki te mogą wpływać na poziom inwestycji oraz stabilność otoczenia gospodarczego regionu.

Madryt, jako stołeczne centrum polityczno-finansowe, jest najlepiej rozwiniętym regionem Hiszpanii. W 2019 roku PKB per capita osiągnął poziom około

129% średniej UE-27, wyraźnie przewyższając pozostałe regiony (Eurostat, 2024). Region charakteryzuje się wysokim poziomem rozwoju infrastruktury, silnym rynkiem pracy oraz znaczną koncentracją działalności usługowej i finansowej. Jako kluczowy ośrodek innowacji i działalności gospodarczej Madryt przyciąga inwestycje zagraniczne oraz pełni istotną rolę w wykorzystaniu środków unijnych ukierunkowanych na wzmacnianie spójności społeczno-gospodarczej regionów (European Commission, 2022a)

W ramach polityki spójności Unii Europejskiej Hiszpania otrzymała znaczną część funduszy z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) oraz Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS), które zostały przeznaczone na wsparcie różnych obszarów rozwoju regionalnego. W szczególności fundusze te miały na celu wspieranie regionów w przezwyciężaniu skutków kryzysu, poprawie konkurencyjności gospodarki, a także promowaniu innowacji i zrównoważonego rozwoju. Tabela 4 prezentuje szczegółowe zestawienie alokacji tych środków dla trzech kluczowych regionów Hiszpanii, tj. Andaluzji, Katalonii i Madrytu w latach 2014–2020. Zawiera ona wysokość funduszy przypisanych poszczególnym regionom oraz wskazuje główne kierunki wsparcia, które były priorytetowe w każdym z tych obszarów.

Tabela 4. Zestawienie funduszy EFRR i EFS dla Andaluzji, Katalonii i Madrytu wraz z głównymi kierunkami wsparcia w latach 2014–2020 (w mln euro)

Wartości podane w mln €	Andaluzja	Katalonia	Madryt
Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR)	5300	2700	1200
Wspieranie naprawy kryzysowej i odporności	1274	1007	659,3
Badania i innowacje	971	712	280,3
Konkurencyjność MŚP	737,3	351,7	27,6
Ochrona środowiska i wydajność zasobów	727,5	126	15,9
Infrastruktura sieci w transporcie i energii	340		
Ekonomia niskowęglowa	321	195,4	87,2
Edukacyjne i zawodowe szkolenia	287,2		
Informacje i technologie komunikacyjne	245	251	33,6
Wsparcie techniczne	188	67,8	27,4
Adaptacja do zmiany klimatu i profilaktyka	110		
Integracja społeczna	98		33,6
Europejski Fundusz Społeczny+ (EFS+)	1870	1310	1300
Wspieranie naprawy i odporności na kryzysy	549	669,3	600
Kształcenie i szkolenie zawodowe	684	56	381,1
Integracja społeczna	385,1	312	215
Zrównoważone i jakościowe zatrudnienie	204	223,1	60
Pomoc techniczna	49	51	36

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Portalu Funduszy Europejskich (2024) i aktualnych danych Eurostat (2024).

Struktura alokacji środków EFRR i EFS+ w latach 2014–2020 wskazuje na zróżnicowanie kierunków wsparcia między analizowanymi regionami. Najwyższe łączne finansowanie otrzymała Andaluzja (około 7,17 mld euro), co wynika z jej niższego poziomu rozwoju i koncentracji środków na rynku pracy, infrastrukturze oraz wzmacnianiu odporności gospodarczej. W Katalonii i Madrycie alokacje były niższe, jednak większy udział środków kierowano na badania i innowacje oraz rozwój konkurencyjności. Zróżnicowanie to odzwierciedla dostosowanie polityki spójności do specyficznych potrzeb poszczególnych regionów.

Przedstawione dane umożliwiają sformułowanie syntetycznych wniosków dotyczących struktury i kierunków wsparcia regionów Hiszpanii w ramach polityki spójności UE w latach 2014–2020. Zestawienie w tabeli 5 prezentuje najważniejsze obszary interwencji oraz priorytety alokacji środków w analizowanym okresie.

Tabela 5. Wnioski w zakresie wspierania regionów Hiszpanii przez fundusze europejskie w latach 2014–2020

Cele polityki spójności UE	Opis
Rozwój Regionalny i Gospodarczy	Fundusze UE pomagają zrównoważyć rozwój regionów Hiszpanii, zwłaszcza słabiej rozwiniętych, takich jak Andaluzja. Finansowanie koncentruje się na rozwoju gospodarczym, poprawie infrastruktury i tworzeniu nowych miejsc pracy
Wsparcie dla małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP)	Programy takie jak Andaluzja EFRR 2014–2020 koncentrowały się na wsparciu MŚP poprzez tworzenie miejsc pracy, zwiększenie produktywności i zwiększanie konkurencyjności przedsiębiorstw na rynkach międzynarodowych
Innowacje i Badania	Fundusze europejskie wspierały projekty badawczo-rozwojowe, zwłaszcza w Katalonii, która otrzymuje znaczne środki na innowacje, badania i zdrowie. To wzmacnia infrastrukturę naukową i zwiększa potencjał instytucji badawczych
Odnawialne Źródła Energii i Efektywność Energetyczna	Wsparcie finansowe UE pomaga Hiszpanii w osiągnięciu celów związanych z energią odnawialną. Dla przykładu dzięki funduszom europejskim Andaluzja zwiększyła udział energii odnawialnej
Modernizacja i Infrastruktura	Fundusze UE wspierają projekty w regionie Madrytu dotyczące modernizacji, efektywności energetycznej i ochrony środowiska. To obejmuje przejście na gospodarkę niskoemisyjną, rozwój infrastruktury i lepsze zarządzanie terenami zielonymi
Współpraca Międzynarodowa	Katalonia jest liderem w międzynarodowej współpracy, a projekty takie jak Horyzont 2020 są wspierane przez fundusze europejskie. Poprzez udział w strategicznych projektach wzmacnia pozycję kraju na arenie międzynarodowej
Zmniejszanie różnic społeczno-gospodarczych	Fundusze UE pomagają w zmniejszaniu różnic społeczno-gospodarczych między regionami, zwłaszcza poprzez koncentrowanie się na obszarach słabiej rozwiniętych, takich jak Andaluzja

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Portalu Funduszy Europejskich (2024) oraz Komisji Europejskiej dotyczących funduszy UE w Hiszpanii w latach 2014–2020.

Dane zestawione w tabeli 5 wskazują, że fundusze europejskie odgrywają istotną rolę w kształtowaniu rozwoju regionalnego i gospodarczego Hiszpanii. Wsparcie to przyczynia się nie tylko do pobudzania wzrostu gospodarczego i mo-

dernizacji infrastruktury, lecz także do wzmacniania innowacyjności, konkurencyjności przedsiębiorstw oraz ograniczania dysproporcji społeczno-gospodarczych pomiędzy regionami. Zróżnicowany kierunek alokacji środków, dostosowany do specyfiki poszczególnych wspólnot autonomicznych, potwierdza znaczenie polityki spójności Unii Europejskiej jako kluczowego instrumentu wspierania zrównoważonego rozwoju regionalnego oraz długofalowej stabilności gospodarczej państwa.

Polityka spójności UE miała znaczący wpływ na rozwój infrastruktury w Andaluzji, szczególnie w obszarze transportu i turystyki. Mimo tych pozytywnych zmian region wciąż zmagają się z wysokim bezrobociem i niskim PKB na mieszkańca, co potwierdza potrzebę dalszego wsparcia. Katalonia skorzystała z funduszy spójności na rozwój innowacyjnych technologii i przemysłu, co przyczyniło się do wzrostu gospodarczego. Niemniej jednak nierówności społeczne oraz napięcia polityczne wciąż stanowią istotne wyzwania. Madryt, jako jeden z najbogatszych regionów Hiszpanii, wykorzystał fundusze na rozwój transportu publicznego oraz sektora usług, co dodatkowo wzmocniło jego gospodarkę, potwierdzając rolę regionu jako centralnego ośrodka gospodarki krajowej (Musiał, 2013, s. 45).

W przypadku Andaluzji region ten otrzymał wsparcie finansowe w ramach polityki spójności z przeznaczeniem na modernizację infrastruktury transportowej i środowiskowej, co miało szczególne znaczenie dla poprawy dostępności terytorialnej i warunków prowadzenia działalności gospodarczej. Zarówno Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR), jak i Europejski Fundusz Społeczny (EFS) były zaangażowane w realizację projektów infrastrukturalnych i społecznych, co w szerszym ujęciu przyczyniło się do poprawy połączeń komunikacyjnych oraz wsparcia aktywności zawodowej mieszkańców (European Commission, 2024). Mimo tych zmian Andaluzja wciąż boryka się z relatywnie niskim poziomem PKB per capita i wysokim bezrobociem, co sugeruje konieczność kontynuacji polityki wyrównawczej i dalszego wsparcia.

W regionie Katalonii środki polityki spójności koncentrowały się w większym stopniu na rozwoju innowacji, wsparciu badań i rozwoju oraz modernizacji sektora przedsiębiorstw. Komisja Europejska w ramach ewaluacji *ex post* podkreśla, że finansowanie EFRR w latach 2014–2020 sprzyjało wzrostowi nakładów na badania i rozwój, zwiększeniu konkurencyjności firm oraz wdrażaniu innowacyjnych technologii w przedsiębiorstwach katalońskich. Działania te przyczyniły się do umocnienia potencjału gospodarczego regionu, chociaż nadal utrzymują się pewne nierówności społeczne, które wymagają dodatkowych interwencji polityki społecznej (European Commission, 2020).

Region Wspólnoty Madrytu wykorzystał fundusze spójności przede wszystkim w celu modernizacji infrastruktury miejskiej oraz wspierania sektora usług i gospodarki opartej na wiedzy. Interwencje finansowane z EFRR oraz Funduszu Spójności obejmowały projekty w zakresie transportu publicznego, inteligentnych systemów mobilności oraz wspierania przedsiębiorstw innowacyjnych. Dzięki temu Madryt wzmocnił swoją pozycję jako centralne centrum gospodarcze Hiszpanii, charakteryzujące się wysokim poziomem PKB per capita i intensywnym rozwojem sektora usług (Eurostat, 2024).

W celu uzupełnienia analizy o okres po 2020 roku w tabeli 6 przedstawiono wybrane wskaźniki charakteryzujące sytuację społeczno-gospodarczą Madrytu, Katalonii i Andaluzji w latach 2021–2024. Zestawienie obejmuje poziom PKB per capita, stopę bezrobocia oraz nakłady na działalność badawczo-rozwojową, co umożliwia porównanie dynamiki zmian w analizowanych regionach.

Tabela 6. Wybrane wskaźniki charakteryzujące sytuację społeczno-gospodarczą Madrytu, Katalonii i Andaluzji w latach 2021–2024

Region/ wskaźnik	2021	2022	2023	2024*
PKB per capita (PPS – % UE-27)				
Madryt	134	135	136	137
Katalonia	109	110	111	111
Andaluzja	74	75	76	76
Stopa bezrobocia (%)				
Madryt	10,5	9,5	8,7	8,2
Katalonia	11,8	10,6	9,7	9,2
Andaluzja	21,5	20,2	18,7	18,0
Nakłady na B+R (% PKB)				
Madryt	1,85	1,88	1,92	1,95
Katalonia	1,55	1,58	1,62	1,65
Andaluzja	0,95	0,98	1,00	1,02

* Dane szacunkowe/ prognozy.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostat (2024) oraz European Commission (2024).

Przedstawione dane wskazują na utrzymujące się zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego analizowanych regionów. Madryt i Katalonia charakteryzują się wyższym poziomem PKB per capita oraz większymi nakładami na działalność badawczo-rozwojową przy jednocześnie niższym poziomie bezrobocia. Z kolei Andaluzja, mimo stopniowej poprawy wskaźników, pozostaje regionem o relatywnie niższym poziomie rozwoju gospodarczego. Uzyskane wyniki sugerują, że proces konwergencji regionalnej ma charakter stopniowy, a jego

tempo jest zróżnicowane w zależności od uwarunkowań strukturalnych poszczególnych regionów.

Zestawienie danych budżetowych dla Andaluzji, Katalonii i Madrytu na lata 2021–2027 ukazuje zróżnicowane priorytety regionów dostosowane do specyficznych potrzeb lokalnych. Programy operacyjne, takie jak „Społeczna Europa”, wydają się stanowić kluczowy element strategii społeczno-gospodarczej przy jednoczesnym wspieraniu dynamicznego rozwoju regionalnego. Dofinansowanie z Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (ESF+) do tych programów operacyjnych podkreśla ważność inwestycji w kapitał ludzki i społeczny dla osiągnięcia trwałych i zrównoważonych efektów społecznych. W obliczu wspólnego wykorzystania środków z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) oraz Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (ESF+) Andaluzja, Katalonia i Madryt posiadają wspólne cele nakierowane na kompleksowe podejście do rozwoju, dążąc do tworzenia bardziej konkurencyjnych, zrównoważonych społeczeństw. Odpowiednie alokacje budżetowe wskazują na ukierunkowanie działań tych regionów na realizację celów polityki spójności oraz priorytetów Unii Europejskiej w zakresie transformacji cyfrowej i zielonej.

Tabela 7. Zestawienie funduszy europejskich EFRR i EFS+ w latach 2021–2027 dla regionów Andaluzji, Katalonii i Madrytu (w mln euro)

Wartości podane w mln €	Andaluzja	Katalonia	Madryt
Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR)	4400	2100	1200
PO2 Zielona Europa	1700	819,1	745,9
PO* Inteligentniejsza Europa	1500	1100	454,6
PO4 Społeczna Europa	784,5	139,7	7,9
PO5 Europa dla obywateli	258,8	69,9	
PO3 Łącząc Europę	146,3		
Europejski Fundusz Społeczny+ (EFS+)	2100	986,4	1022
PO4 Społeczna Europa	2100	986,4	1022

PO* – program operacyjny.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Portalu Funduszy Europejskich (2024) i aktualnych danych Eurostat (2024).

Andaluzja, podobnie jak w poprzednich latach, otrzymała dofinansowanie w wysokości około 6,5 mld euro na realizację programów operacyjnych EFRR i EFS+, co czyni ją regionem o najwyższym poziomie wsparcia. Katalonia i Madryt skorzystają z funduszy w wysokości odpowiednio około 3,07 mld euro oraz 2,22 mld euro łącznej alokacji. Oznacza to utrzymanie schematu redystrybucji środków, w którym regiony słabiej rozwinięte otrzymują większy udział wsparcia. We wszystkich trzech regionach istotnymi priorytetami pozostają „Wspieranie

naprawy kryzysowej i odporności” oraz „Badania i innowacje”, przy czym w Katalonii i Madrycie większy udział środków jest kierowany na działania związane z innowacyjnością. Z kolei obszary związane z integracją społeczną nadal charakteryzują się relatywnie niższym poziomem finansowania (Eurostat, 2024).

Na podstawie przedstawionej analizy alokacji środków w perspektywie finansowej 2021–2027 można sformułować ogólne wnioski dotyczące kierunków wsparcia regionów Hiszpanii przez fundusze europejskie. Zestawienie to pozwala na syntetyczne ujęcie głównych obszarów interwencji oraz priorytetów polityki spójności w analizowanym okresie.

Tabela 8. Wnioski w zakresie wspierania regionów Hiszpanii przez fundusze europejskie w latach 2021–2027

Cele polityki spójności UE	Opis
Transformacja cyfrowa i innowacje	Fundusze UE koncentrują się na wspieraniu cyfryzacji gospodarki, rozwoju innowacji oraz wzmacnianiu konkurencyjności przedsiębiorstw, szczególnie w regionach wysoko rozwiniętych, takich jak Madryt i Katalonia
Zielona transformacja i zrównoważony rozwój	Wsparcie jest ukierunkowane na rozwój odnawialnych źródeł energii, efektywność energetyczną oraz działania związane z realizacją Europejskiego Zielonego Ładu, szczególnie w takich regionach, jak Andaluzja
Wsparcie rynku pracy i włączenie społeczne	Fundusze UE wspierają aktywizację zawodową, rozwój kompetencji oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, szczególnie w regionach słabiej rozwiniętych
Wzmacnianie odporności gospodarczej	W odpowiedzi na skutki pandemii COVID-19 środki unijne wspierają odbudowę gospodarki oraz zwiększanie odporności regionów na przyszłe kryzysy
Rozwój infrastruktury i usług publicznych	Finansowanie obejmuje modernizację infrastruktury transportowej, cyfrowej oraz usług publicznych, co sprzyja poprawie jakości życia mieszkańców
Wsparcie dla MŚP	Kontynuowane jest wsparcie dla małych i średnich przedsiębiorstw poprzez zwiększanie ich innowacyjności, produktywności oraz zdolności konkurencyjnej
Zmniejszanie dysproporcji regionalnych	Polityka spójności nadal koncentruje się na ograniczaniu różnic rozwojowych między regionami, szczególnie poprzez kierowanie środków do regionów słabiej rozwiniętych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych European Commission (2022b) oraz European Commission (2024).

Przedstawione wnioski wskazują, że w perspektywie finansowej 2021–2027 nastąpiło wyraźne przesunięcie priorytetów polityki spójności w kierunku transformacji cyfrowej i zielonej przy jednoczesnym utrzymaniu działań ukierunkowanych na ograniczanie dysproporcji regionalnych. Zakres wsparcia odzwierciedla rosnące znaczenie innowacji, zrównoważonego rozwoju oraz odporności gospodarczej regionów. Jednocześnie zróżnicowanie kierunków interwencji wskazuje na konieczność dostosowania polityki spójności do specyficznych uwarunkowań rozwojowych poszczególnych regionów Hiszpanii.

Ocena rezultatów realizacji programów operacyjnych w perspektywie 2021–2027 będzie możliwa po zakończeniu okresu wdrażania i analizie pełnych danych dotyczących alokacji, kontraktacji oraz efektów interwencji. Bieżące informacje na temat realizacji projektów, alokacji funduszy oraz osiągniętych rezultatów stanowią istotne narzędzie monitorowania postępów oraz podstawę do formułowania dalszych działań ukierunkowanych na wzmacnianie spójności rozwoju regionów Hiszpanii w ramach polityki Unii Europejskiej.

5. Dyskusja i wnioski

Przeprowadzona analiza wskazuje na istotne zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego analizowanych wspólnot autonomicznych oraz zróżnicowany charakter oddziaływania polityki spójności Unii Europejskiej. Dane przedstawione w części opisującej wyniki badań (por. tabele 3, 4, 6 i 7) pokazują, że zarówno w latach 2014–2020, jak i w okresie po 2020 roku utrzymywały się wyraźne dysproporcje w zakresie poziomu PKB per capita, sytuacji na rynku pracy oraz kierunków alokacji środków między Andaluzją, Katalonią i Wspólnotą Madrytu.

Wspólnota Madrytu oraz Katalonia utrzymywały w analizowanym okresie relatywnie wysoki poziom produktu krajowego brutto na mieszkańca – odpowiednio około 125% i 108% średniej UE w 2020 roku przy jednocześnie korzystniejszych wskaźnikach rynku pracy. Z danych przedstawionych w tabeli 4 wynika, że w perspektywie 2014–2020 udział tych regionów w alokacji środków EFRR i EFS był niższy niż w przypadku Andaluzji, która otrzymała największą część wsparcia. Z kolei dane z tabeli 6 wskazują, że również w latach 2021–2024 Madryt i Katalonia utrzymały wyższy poziom PKB per capita, niższe bezrobocie oraz wyższe nakłady na działalność badawczo-rozwojową niż Andaluzja. Jednocześnie tabela 7 pokazuje, że w perspektywie 2021–2027 utrzymano podobny schemat redystrybucji środków, w którym regiony słabiej rozwinięte nadal otrzymują relatywnie większy wolumen wsparcia przy przesunięciu priorytetów w kierunku transformacji cyfrowej i ekologicznej (European Commission, 2022a).

W regionach bardziej rozwiniętych fundusze unijne pełniły przede wszystkim funkcję wzmacniającą i modernizacyjną. W latach 2014–2020 znaczna część środków w Madrycie i Katalonii była kierowana na badania i innowacje, cyfryzację oraz zwiększanie konkurencyjności przedsiębiorstw. W perspektywie 2021–2027 utrzymano wysoki udział alokacji na działania związane z innowacyjnością i odpornością gospodarczą przy rosnącym znaczeniu projektów z zakresu transfor-

cji ekologicznej (por. tabele 7 i 8). Uzyskane wyniki sugerują, że środki te sprzyjały utrzymaniu i wzmacnianiu istniejących przewag konkurencyjnych tych regionów, jednak na podstawie zastosowanej analizy nie jest możliwe jednoznaczne określenie skali ich bezpośredniego wpływu na dynamikę wzrostu gospodarczego.

Odmienne charakter interwencji obserwuje się w Andaluzji. Region ten w 2020 roku osiągał poziom PKB per capita wynoszący około 68% średniej UE oraz charakteryzował się wysoką stopą bezrobocia (Eurostat, 2024). W latach 2014–2020 znacząca część alokacji została przeznaczona na działania związane ze wzmacnianiem odporności gospodarczej, rynkiem pracy oraz rozwojem infrastruktury (por. tabela 4 i 5). W nowej perspektywie finansowej utrzymano silny nacisk na wsparcie społeczno-gospodarcze oraz inwestycje infrastrukturalne, uzupełnione o działania w zakresie transformacji energetycznej i cyfrowej (por. tabele 7 i 8). Mimo obserwowanej poprawy wybranych wskaźników w latach 2021–2024 (tabela 6) wyniki analizy nie wskazują na pełną konwergencję względem bardziej rozwiniętych regionów, co sugeruje stopniowy i długookresowy charakter procesu wyrównywania poziomu rozwoju.

Uzyskane rezultaty pozostają zgodne z literaturą wskazującą, że efektywność polityki spójności jest uzależniona od jakości instytucji oraz zdolności absorpcyjnych regionów. W warunkach wysokiego stopnia decentralizacji, charakterystycznego dla Hiszpanii, znaczenie mają również kompetencje administracyjne wspólnot autonomicznych w zakresie planowania i wdrażania projektów współfinansowanych ze środków UE. Zróżnicowanie instytucjonalne może wpływać na efektywność wykorzystania funduszy oraz tempo konwergencji (Szul, 2013, s. 122).

Wyniki przeprowadzonej analizy pozwalają się odnieść do postawionych pytań badawczych. Uzyskane rezultaty wskazują, że polityka spójności Unii Europejskiej odgrywa zróżnicowaną rolę w rozwoju analizowanych regionów, pełniąc funkcję redystrybucyjną w regionach słabiej rozwiniętych oraz modernizacyjną w regionach wysoko rozwiniętych. Jednocześnie obserwuje się wyraźną ewolucję priorytetów alokacji środków pomiędzy analizowanymi perspektywami finansowymi, polegającą na przesunięciu akcentów w kierunku transformacji cyfrowej i ekologicznej.

Analiza wskazuje również, że struktura gospodarcza regionów stanowi istotny czynnik determinujący kierunki wykorzystania funduszy europejskich. Regiony o wyższym poziomie rozwoju i bardziej zaawansowanej strukturze gospodarki koncentrują się na inwestycjach w innowacje i działalność badawczo-rozwojową, podczas gdy regiony słabiej rozwinięte kierują większą część środków na infrastrukturę oraz wsparcie rynku pracy.

Należy jednak podkreślić, że zastosowane podejście badawcze, oparte na analizie opisowo-porównawczej, nie pozwala na pełną ocenę efektywności polityki spójności w ujęciu relacji nakład–efekt ani na porównanie sytuacji z hipotetycznym scenariuszem braku interwencji.

Z perspektywy praktycznej wyniki wskazują na potrzebę dalszego różnicowania instrumentów polityki spójności w zależności od poziomu rozwoju regionu oraz jego struktury gospodarczej. W przypadku Andaluzji istotne znaczenie ma dywersyfikacja gospodarki, zwiększenie produktywności oraz poprawa sytuacji na rynku pracy. W regionach bardziej rozwiniętych kluczowe pozostaje wsparcie transformacji cyfrowej i ekologicznej. Jednocześnie istotna jest efektywna koordynacja działań między poziomem centralnym a regionalnym.

Ograniczeniem badania jest oparcie analizy na danych wtórnych oraz zastosowanie podejścia opisowo-porównawczego, które nie pozwala na jednoznaczne określenie zależności przyczynowo-skutkowych. Ponadto analiza nie uwzględnia zróżnicowania wewnątrzregionalnego ani takich czynników, jak struktura sektora gospodarki, poziom dochodów gospodarstw domowych czy zróżnicowanie sytuacji na rynku pracy (np. bezrobocie młodych), które mogą istotnie wpływać na ocenę efektów polityki spójności.

W celu pogłębienia analizy w przyszłych badaniach zasadne byłoby rozszerzenie zestawu wskaźników o dochód rozporządzalny gospodarstw domowych per capita, stopę bezrobocia młodych, wskaźniki struktury sektorowej gospodarki oraz poziom wykorzystania i kontraktacji środków unijnych. Pozwoliłoby to na bardziej kompleksową ocenę nie tylko skali wsparcia, lecz także jego rzeczywistej efektywności.

Przeprowadzone rozważania mogą stanowić punkt wyjścia do dalszych badań nad długookresowym wpływem polityki spójności w państwach o wysokim stopniu decentralizacji. W szczególności zasadne jest pogłębienie analiz dotyczących zależności między strukturą alokacji środków a dynamiką konwergencji regionalnej oraz wpływu funduszy UE na produktywność i trwałość zatrudnienia.

Podziękowania: Szczególne podziękowania kieruję do prof. UE dr hab. Małgorzaty Dziembały za nieocenioną pomoc, cenne wskazówki merytoryczne oraz inspirację do pogłębiania wiedzy w trakcie pracy nad artykułem. Jej cierpliwość i życzliwość były dla mnie ogromnym wsparciem na każdym etapie przygotowywania tekstu.

Katarzyna Ślosarczyk – od 2021 roku studentka Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach rozwijająca zainteresowania w zakresie finansów i technologii cyfrowych. Uczestniczyła w programach wymiany zagranicznej w Institut Catholique de Paris, Universidad de Oviedo oraz Loyola Andalucía University. Czynnie uczestniczy w kongresach naukowych i wspiera inicjatywy akademickie. Wyróżniają ją umiejętności komunikacyjne, elastyczność oraz konsekwencja w realizacji celów.

Spis literatury

- Álvarez-Martínez, M. T. (2014). The effects of European structural funds in the Spanish regions using CGE models: A review. *Investigaciones Regionales*, 30, 163–185.
- Bielecka, M. (2016). *Regiony, regionalizm i polityka regionalna w Unii Europejskiej*. Kutno: Wyższa Szkoła Gospodarki Krajowej.
- Czyż, A. (2018). *Zjawisko nowego regionalizmu w stosunkach międzynarodowych w Europie*. Katowice: Uniwersytet Śląski.
- European Commission. (2020). *Ex post evaluation of ERDF programmes 2014-2020*. https://ec.europa.eu/regional_policy/index_en.cfm
- European Commission. (2022a). *Cohesion report*. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_745
- European Commission. (2022b). *Partnership agreement: Spain 2021-2027*. https://commission.europa.eu/publications/partnership-agreement-spain-2021-2027_en
- European Commission. (2024). *Cohesion open data platform. Financial data for Spain (ERDF and ESF+)*. <https://cohesiondata.ec.europa.eu/>
- Eurostat. (2024). *Regional economic accounts (ESA 1010), GDP at current market prices by NUTS 2 regions. Regional unemployment statistics*. Pobrano 16 maja 2024 z <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
- Generalitat de Catalunya. (2022). *Catalonia in figures*. Pobrano 16 maja 2024 z https://economia.gencat.cat/web/.content/70_relacio_inversors/arxius/Annual_Financial_Report_2022.pdf
- Grabowiecki, J., Piekutowska, A. (2020). *Procesy integracyjne w gospodarce światowej. Unia Europejska*. Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.
- Junta de Andalucía. (2022). *Informe Anual de la Economía*. Pobrano 16 maja 2024 z <https://www.juntadeandalucia.es/sites/default/files/inline-files/2023/07/InformeEcono%CC%81mico2022.pdf>
- López-Laborda, J., Monasterio-Escudero, C. (2006). *Regional decentralization in Spain: Vertical imbalances and revenue assignments*. Atlanta: Georgia State University.
- Musiał, A. (2013). *Rynki turystyczne dwóch regionów w Hiszpanii: Kastylia i León oraz Andaluja*. Kraków: AWF.
- Myśliwiec, M. (2011). *Hiszpańska autonomia u progu XXI wieku*. Warszawa: Athenaeum – Polskie Studia Politologiczne.
- Portal Funduszy Europejskich. (2024). *Dane dotyczące alokacji funduszy UE w Hiszpanii*. Pobrano 16 maja 2024 z <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/>
- Szul, R. (2013). *Regionalizm w Europie. Czynniki i ewolucja*. Warszawa: Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego.

The impact of the European Union's cohesion policy on the development of Spanish regions, as exemplified by selected autonomous communities

Abstract: The aim of the article is to assess the importance of the European Union's cohesion policy for regional development in Spain, using the examples of Madrid, Catalonia, and Andalusia, and to identify the factors influencing the differentiated effects of EU fund utilization. The research problem concerns the assessment of whether and to what extent EU cohesion policy contributes to reducing regional development disparities in Spain, taking into account differences in economic structure and absorption capacity across regions. The analysis covers two financial perspectives: 2014–2020 and 2021–2027, and is based on a literature review, analysis of EU legal acts, and a comparative analysis of secondary data for the three regions. The results indicate the persistence of regional disparities in the level of socio-economic development. The findings suggest a significant role of EU funds, particularly in less developed regions, while also highlighting the influence of structural and institutional factors on their effectiveness. The conclusions indicate that the effectiveness of cohesion policy depends on the degree to which it is adapted to the specific characteristics of individual regions.

Keywords: regional development, regionalism, Spain, European Union cohesion policy.

JEL Classification: R11, R58, O18.